

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודת חמשה עשר בשבט תשע"ד לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תשפ"ה

מאכל בסיס יותר מזה, ורווחא לבסומי שכיחא, ואין זה רעבתנות. ולכן רימזו זאת הכתוב כאן דייקא, שלא תקשה לך אחרי שאכלו את המן כדי שביעתם, איך נהגו מנהג רעבתנות לאכול עוד עם חותן משה, על כן סיים הכתוב שאכילה זו היתה לפני האלקים, שהנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו השכינה, וריוח מצוי בתוך המעים לדבר בסיס, ואין באכילה זו רעבתנות.

*

חז"ל (תענית ה:) סיפרו, רב נחמן ורב יצחק הוו יתבי בסעודתא וכו', כי הוו מיפטרי מהדדי נרב נחמן מרב יצחק] אמר ליה ליברכן מר, אמר ליה אמשול לך משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה הולך במדבר והיה רעב ועיף וצמא, ומצא אילן שפירותיו מתוקין [לרעב] וצילו נאה [שזה צריך לאדם עיף לנוח תחתיו] ואמת המים [לצמא] עוברת תחתיו, אכל מפירותיו ושתה ממימיו וישב בצילו. וכשביקש לילך אמר, אילן אילן במה אברכך, אם אומר לך שיהו פירותיך מתוקין הרי פירותיך מתוקין, שיהא צילך נאה הרי צילך נאה, שתהא אמת המים עוברת תחתך הרי אמת המים עוברת תחתך, אלא יהי רצון שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו כמותך. אף אתה במה אברכך, אם בתורה הרי תורה, אם בעושר הרי עושר, אם בבנים הרי בנים, אלא יהי רצון שיהו צאצאי מעיך כמותך [בתורה ולעושר וכבוד] ע"כ. ולכאורה יש להבין שאין המשל מכון להנמשל, כי אילן מלא פירות שפירותיו מתוקין, וצלו נאה, ואמת המים עוברת תחתיו, אין דבר שיכול האילן להוסיף עוד. אבל באדם עשיר, הרי אין שיעור לעשירות, וכמו כן בתורה, הרי ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים (איוב יא-ט),

ויקה יתרו חותן משה את צפורה אשת משה אחר שלוחיה, ואת שני בניה, אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה, ושם האחד אליעזר, כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה, ויבא יתרו חותן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלקים (יה-יב). בגמרא (ברכות סד.) וכי לפני האלקים אכלו, והלא לפני משה אכלו, אלא לומר לך כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאלו נהנה מזיו השכינה ע"כ. ויש להבין למה נרמז דבר זה כאן דייקא. ונראה דהנה בתורת משה בפרשתנו (צג:) כתב דנראה שאכלו מלחמו של יתרו שהביא עמו סולת ואפו אותו כאן ואכלו עמו, לכאורה מחזי כרעבתנותא שהרי אמרו חז"ל (עירובין פג:) האוכל יותר מכשיעור עומר לגלגלת הרי זה רעבתן ופשיטא שגם מן המן לא הותירו נמצא מה שאכלו מלחמו של חותן משה הוי אכילת רעבתן ודוחק לומר שהאכילהו מן המן שלהם כנגד הלחם שאכלו עמו, דויבא אהרן וכו' לאכול לחם עם חותן משה משמע שהם אכלו עמו ולא הוא עמהם ע"כ.

ויש לומר על פי מה שמסופר על הגה"ק בעל חידושי הרי"מ זצ"ל שהיה רגיל להשתתף בסעודת הברית מילה, ופעם בימי החורף מימים הקצרים נודמן לו כמה סעודות ברית מילה, וסעד בכל אחד מהם. וכאשר שאלו לו איך היה יכול לאכול כל כך הרבה, השיב דאיתא בגמרא (מגילה ז:) רווחא לבסומי שכיחא נריוח מצוי לדבר המתוק בתוך המעיים ע"ש. ועל דרך זה צריכה להיות אכילת סעודת מצוה, כמאכל הבסום מאד, ולסעודת מצוה יהיה מקום פנוי דהוא מילתא דבסומי ע"כ. (הובא בשיח שרפי קודש.) וכמו כן באהרן וזקני ישראל שאכלו מהמן די ספוקם, אבל כעת שאכלו לפני משה, שהוא כנהנה מזיו השכינה, אין לך

טוב סחרה של תורה טעם המתיקות של התורה ועל ידי זה לא יכבה בלילה נרה ודפח"ח. (ועיין שם עוד במהדורא ד' אות ט', ובשמן ראש חלק ה' פ' פנחס תקיז). ואם כן לא שייך ברכה על עצם לימוד וידיעת התורה, כי זה תלוי בהאדם עצמו בבחירתו, וברכת התורה הוא רק על זה שירגיש מתיקותה של תורה, וברכה זו של תורה הרי יש לך, ולא נשאר לו לברכו אלא שיומשך גדולתו גם לזרעו אחריו. (והא דמצינו בחסידים שתורתן מתברכת, לא שייך על זה ברכה, אלא זהו שרכן של חסידים, שעבור התנהגותן בחסידות תורתן מתברכת, אבל לא שייך על זה ברכה מבני אדם).

*

והנה יום חמשה עשר בשבט הוא ראש השנה לאילנות, ואז עלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטין מעתה (רש"י ראש השנה יד.), והוא מהימים שאין אומרים בהם תחנון (ש"ע סימן קלא-ז). וענינו הוא כי האדם עץ השדה (דברים כ"ט), ויש לו ללמוד לקח מעץ השדה, כי אמרו חז"ל (ב"ר סו-ה) צדיקים תחלתן יסורין וסופן שלווה, כי כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל וכו' וחיי צער תחיה וכו', אבל בסופו, אם אתה עושה כן, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא (אבות ו-ד). ובטיוול בפרדס (ח"א צ-ה) כתב ששמע מהגה"ק בעל באר שמואל מאונסדארף זצ"ל שזהו כוונת הכתוב (איוב ח-ז) והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאוד, ד'ראשיתך' הם היסורין 'יהיה מצער' מעט ולא ימשוך הרבה זמן, אבל 'אחריתך' שלווה שלך שהוא אחריתו של הצדיק, 'ישגה מאד' יהיה גדול וארוך מאוד עכ"ד.

והוסף על זה שם, דראשי תיבות של א'ברהם י'צחק י'עקב עולה כ"א, מספר א"ך, וזה מורה לצער, דכל אכין מייעוטין, וכתוב (בראשית ז-כג) וישאר אך נח, וכתב רש"י שנחסר ממנו שהכישו הארי. וזהו צדיקים תחלתן יסורין, תחלת שמותם, ואמנם סופי תיבות של אברהם יצחק יעקב בגמטריא שב"ת, דאות מ'ם רבתי מאותיות מנצפ"ך עולה שש מאות, וזהו סופן שלווה, כי שבת היא מנוחה ושלווה ע"ש. ודבר זה אנו למדים מעץ השדה, שתחלתן יסורין, כל ימי החורף הם בחי' יסורין, שנפלין הפירות והעלים, ורוחות מנשבות בהם עם גשם ושלג. אבל סופן שלווה, כל מה שעבר עליהם בימי החורף גורמת חניטתן וצמיחתן, וסופו מתמלא בפירות מתוקין וצלו נאה. וזה נותן חיזוק רב לבני אדם שלא ישבר רוחם מהזמנים הקשים שעוברים עליהם, כי זהו רק תחילתן, אבל סופן יהיו שלווה, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. ■

ואין שיעור להשגת התורה, וחסידים תורתן מתברכת (ירושלמי ברכות פ"ה), ודוד המלך למד משמואל הנביא בלילה אחת מה שאין תלמיד ותיק לומד במאה שנה (ילקוט שמואל קכט), ואם כן הגם שיש בו תורה יכול לברכו שיוגדל עוד יותר בתורה.

ונראה כי בבני תורה מעלת העשירות הוא, שיכולים ללמוד בהרחבת הדעת בלי דאגת פרנסה, ויכולים לפרנס בני ביתם ומשפחתיהם שיוכלו לישב על התורה ועל העבודה. אבל ריבוי העשירות אינו ברכה אצלם, כי מרבה נכסים מרבה דאגה (אבות ב-ז), ומטרידו מלימודו, והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון (קהלת ה-יא), ואמרו (יומא לה): עשיר בא לדין, אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר עשיר היה וטרוד בממון היה, אומרים לו כלום היה עשיר יותר מרבי אלעזר בן חרסום שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה, וכנגדן אלף ספינות בים וכו', ומימיו לא הלך וראה אותם אלא יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה ע"ש. הרי לנו שכמעט הפקיר עשירותו כדי שלא יתבטל מתורתו. ואיתא בילקוט (ח"ב תתקצג) אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה (שיר ח-ז), רבי יוחנן הוה מטי וסליק מטבריא לציפורי והוה מסתמיך על כתפיה דר' חייא בר אבא, מטון חד בי חקל אמר דין בית חקל הוה דידי וזבינתיה מיבעי לעי באורייתא, מטון חד בית זיתא אמר דין הוה דידי וזבינתיה מיבעי לעי באורייתא, שרי ר' חייא בר אבא בכי, א"ל למה את בכי, א"ל בכי אנא דלא שבקת לסיבותך כלום, א"ל למה את בכי, א"ל בכי אנא דלא שבקת לסיבותך כלום, א"ל חייא בני קלה היא בעיניך שמכרתי דבר שנתן לששה ימים וקניתי דבר שנתן לארבעים יום ולארבעים לילה ע"ש. ואם כן רב נחמן שנתברך כבר בעשירות, להוסיף לו עושר על עושרו אינה ברכה, ושפיר קאמר ליה אם בעושר הרי יש לך עושר.

ומה שאמר לו אם בתורה הרי יש לך תורה, יש לומר על פי מה שכתוב בספר דברי תורה (מהדורא ב' אות קב) בשם אביו בעל דרכי תשובה זצ"ל שפעם בא אליו אברך אחד, וביקש להתפלל בעדו שיהיה לו התמדת התורה והשיב לו אאמור"ר איך אוכל להתפלל זה והלא הוא תלוי בבחירה שלך כיון שהוא מצות עשה (יהושע א-ח) דוהגית בו יומם ולילה אלא אברכך ואתפלל לה' שתטעום טעם וחשקות עריבות נעימת מתיקות התורה יהיה בלב ועל ידי זה גם בלילה לא תוכל לישן ולא תכבה הנר מפני התמדת לימודך גם באישון לילה כמו שכתוב (משלי לא-יח) טעמה כי